

ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНЕ ПРАВО ЯК ІНСТИТУТ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Козинець І.Г., ст. викладач кафедри ЦГПП

Приходько Вероніка, студентка групи ТПР-161

Зобов'язальне право

встановлювало право висування вимоги однією особою до іншої здійснити дії майнового характеру або утриматись від дій.

У зобов'язання вступаються тільки дві сторони: кредитор, який має право вимагати виконання майнових зобов'язань від іншої сторони - боржника.

Зміст зобов'язання:

1

Зобов'язальні правовідносини існують між двома сторонами (кредитором і боржником).

2

На підставі цих відносин кредитор отримує майнове право вимагати від боржника, щоб він щось дав, зробив чи надав, тобто здійснив певну дію.

3

Боржник мусить виконати вимоги кредитора через загрозу економічних санкцій.

Умови виконання зобов'язань:

Зобов'язання повинне бути можливим до виконання (не суперечити фізичним законам чи фізіологічним можливостям).

Зобов'язання не повинне бути протиправним.

Об'єкт зобов'язання має особистий характер.

Зобов'язанню завжди властивий майновий характер і воно може бути оцінене в грошовому еквіваленті.

Зобов'язання не може принижувати честі, моральних почуттів чи звичаїв.

За умови невиконання зобов'язань кредитор мав право на судовий захист, у результаті якого вимагав від боржника:

- а) передати майно;**
- б) зробити (вчинити) певні дії (утриматися від їхнього виконання) на користь кредитора;**
- в) надати певні гарантії кредитору.**

Підставами для виникнення зобов'язань є

Юридичні дії

Дії - це факти, що настають за волею людей.

Події - це факти, що не залежать від волі людей.

Правомірні дії

це правочини, спрямовані на виникнення, зміну та припинення правовідносин

Неправомірні дії

спричиняють приватні правопорушення.

Види зобов'язань

НАТУРАЛЬНІ

- не мали правового захисту і не могли бути предметом спору. Основним правовим наслідком була добровільна виплата боргу. Натуральні зобов'язання могли оновлюватися і враховуватися при компенсації.

ЦИВІЛЬНІ

- це ті, за якими надавався судовий захист на основі цивільного і преторського права чи правом народів. Цивільні зобов'язання розуміли як такі, що користуються позовним захистом.

Види зобов'язань

ПОДІЛЬНІ

- можна було виконувати частинами, а якщо виявилось кілька кредиторів або боржників, то допускався поділ між ними.

НЕПОДІЛЬНІ

- їх виконання суперечило економічній меті відповідного зобов'язання. Поділ такого зобов'язання або виключав би досягнення його мети, або призвів би на практиці до наслідків, які порушують інтереси кредитора.

Види зобов'язань

ІНДИВІДУАЛЬНО ВИЗНАЧЕНІ

- Об'єктом *індивідуально визначеного зобов'язання* була незамінна річ, що мала особисту цінність для її власника (книга з іменним підписом).

РОДОВІ

- Об'єктом *родового зобов'язання* були замінні речі (гроші, вино).

Види зобов'язань

АЛЬТЕРНАТИВНІ

- При альтернативних зобов'язаннях боржник мав можливість вибрати один із запропонованих варіантів його виконання.

ФАКУЛЬТАТИВНІ

- *Факультативне зобов'язання* допускало сплату боргу іншим предметом замість визначеного.

Види зобов'язань

ДОЛЬОВІ

- це зобов'язання, предмет яких дробився між кількома учасниками.

СОЛІДАРНІ

- ділилася відповідальність за якими можна покласти на одного з боржників у повному обсязі, або одному з кількох кредиторів сплачувати всю суму боргу.

Дольові і солідарні зобов'язання виникали в зобов'язаннях із кількома кредиторами і боржниками.

Для звільнення боржника від зобов'язання потрібно дотримуватися таких умов:

1. Виконання (платіж) мусить бути здійснене відповідною особою, здатною розпоряджатися своїм майном.

2. Виконання здійснюється на користь особи, яка спроможна його прийняти (дієздатній), або його законному представнику, довіреному чи опікуну.

3. Дотримання місця виконання зобов'язання, визначеного в договорі: або за місцем знаходження нерухомого майна, або за місцем можливого закладання позову з даного зобов'язання.

4. Зобов'язання має бути виконане в строк, передбачений у договорі, або встановлений законом.

5. Виконання має точно відповідати змісту зобов'язання.

Якщо боржник у встановлений строк не виконає зобов'язання, він опиняється в *прострочці*.

Підстави для просрочки:

настання строку виконання;

наявність зобов'язання, що захищається позовом;

нагадування кредитором про настання строку платежу;

наявність вини боржника в порушенні строку.

Відповідальність боржника наставала за наявності таких умов як вина і збитки. Римські юристи розуміли вину як протиправну поведінку. У Римі розрізняли дві форми вини:

УМИСЕЛ

- коли боржник передбачав настання результатів своєї поведінки і бажав їх;

НЕОБЕРЕЖНІСТЬ

- боржник не передбачав результатів своєї поведінки, проте мав їх передбачити (вина наявна тоді, коли не було передбачене те, що могло бути передбачене уважною людиною).

Необережність могла бути

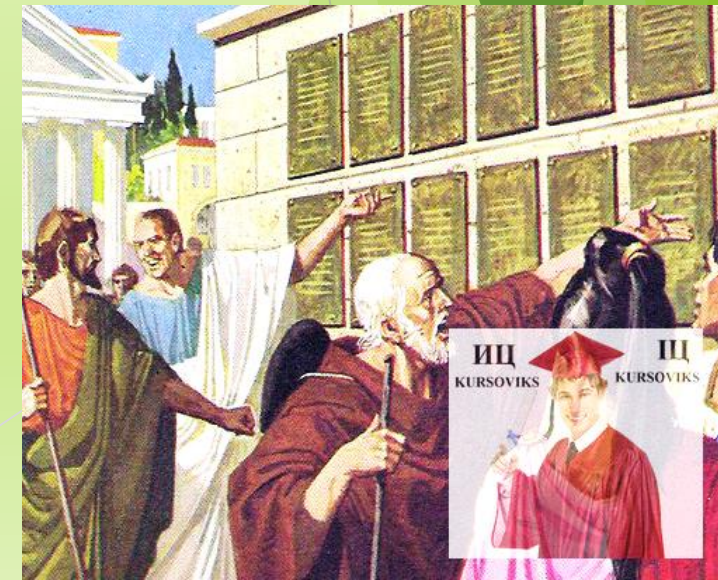
Груба - наставала, коли боржник не виявив тієї дбайливості, уваги, обережності, які має виявляти звичайна людина.

Легка - настає, коли боржник не проявив турботи, яку виявляє добрий, дбайливий господар.

Існувало також поняття «**конкретна вина**», яка наступала, коли боржник до чужих справ або речей ставився гірше, ніж до власних (зазвичай застосовувалося до спільної власності).

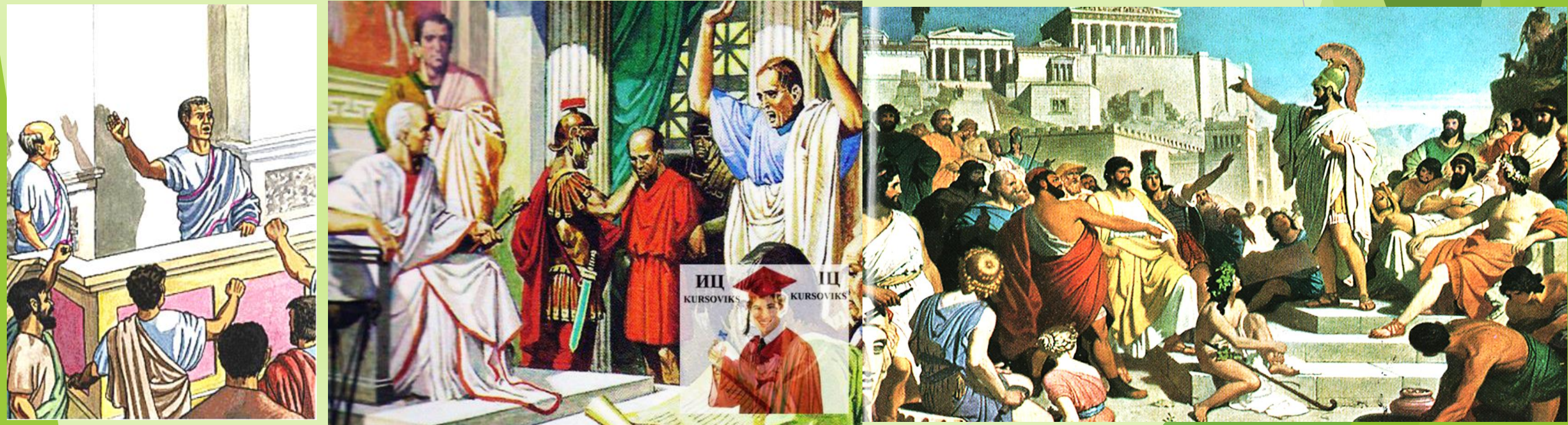
За умисел і грубу необережність відповідальність наставала лише тоді, коли договір укладений в інтересах боржника, або є взаємна вигода.

В архаїчний період відповідальність боржника мала особистий характер: фізичні покарання, вбивство, боргове ув'язнення, продаж у рабство.

В докласичний період особиста відповідальність замінюється майновою - боржник зобов'язаний відшкодувати майнову шкоду.

МАЙНОВА ШКОДА

це обчислене в грошовому еквіваленті будь-яке зменшення наявного майна та інше обмеження майнового інтересу однієї особи, заподіяне протиправними діями іншої особи.

= позитивна (фактична) втрата + втрачена вигода (не отримали передбачуваного прибутку).

Боржник звільнявся від відповідальності за невиконане зобов'язання, якщо мав місце випадок (казус) - неможливість виконання без вини боржника або непереборна сила - це дія сили природи, яку неможливо ні передбачити, ні відвернути.

Способи припинення зобов'язань:

1. Виконання зобов'язання.

- Римські юристи виробили юридичне правило: яким способом особа вступала в зобов'язання, таким само способом і звільнялася.

2. Новація

- це договір, який відмінював дію раніше укладеної угоди і породжував нове зобов'язання.

Способи припинення зобов'язань:

3. Залік

- це взаємне зарахування зустрічних вимог. Залік застосовувався за згодою сторін за наявності зустрічних вимог однорідного характеру, строк виплати по яких уже настав.

4. Звільнення від боргу

- прощення боргу здійснювалося в римському праві у двох формах: а) домовленість сторін про нестягнення боргу; б) домовленість сторін про взаємні поступки.

Способи припинення зобов'язань:

5. Смерть однієї зі сторін при деліктних чи особистих зобов'язаннях

- борги за деліктами не переходили на спадкоємців і припинялися зі смертю винного, але в римському праві існувала норма, за якою злочинний прибуток, що дістався спадкоємцям, підлягав вилученню.

6. Конфуз

- це поєднання кредитора й боржника в одній особі.

7. Випадкова неможливість виконання зобов'язання

- могла бути двох видів: фізична - полягає у загибелі предмета зобов'язання без вини боржника, а також юридична, яка наступає у випадку вилучення предмета угоди з обігу.

**ДЯКУЄМО ЗА
УВАГУ!**